

МІСЦЕВІ БЮДЖЕТИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Вікторія БУЛАВИНЕЦЬ

Розглянуто передумови виникнення та особливості концепції людського розвитку. Проаналізовано структуру соціальних видатків місцевих бюджетів України та з'ясовано їх роль у реалізації завдань людського розвитку. Окреслено напрямки удосконалення діючого порядку фінансування соціальної сфери відповідно до потреб забезпечення належного рівня людського розвитку в Україні.

Pre-conditions of origin and conception of human development are considered; the social charges structure of local budgets of Ukraine is analyzed and find out its role in realization of tasks of human development; outlined directions of financial sphere improvement in accordance with requirements of irrespective level providing of human development in Ukraine.

Визначені в Україні орієнтири на побудову соціальної ринкової економіки, яка є досить поширеною в країнах Західної Європи, вимагають концентрації уваги на людині як особистості. За таких умов, завданням держави є створення такого економічного і соціального порядку, який забезпечить свободу і право на індивідуальний розвиток, індивідуальну відповідальність та соціальну захищеність кожному індивіду. Вагомим чинником соціально-економічного розвитку будь-якої країни є бюджетні видатки, які в умовах демократичного суспільства стають основним джерелом забезпечення життєвих потреб громадян. Особливого значення нині набувають видатки місцевих бюджетів, лівова частка яких спрямовується на фінансування соціальних заходів і які є важливою складовою інвестицій у розвиток людини.

Проблеми фінансування людського розвитку відображені в дослідженнях бага-

тьох вітчизняних вчених, зокрема в працях К. Павлюк, О. Кириленко, І. Луніної, Д. Полозенка, В. Федосова, С. Львовичкіна, С. Юрія та інших. Пріоритети людського розвитку нині активно досліджують такі вчені-економісти, як О. Грішнова, Е. Лібанова, Н. Власенко, О. Власюк та інші. Однак, в наукових доробках проблеми соціальних видатків і людського розвитку розглядаються розрізнено, відокремлено. Проте існує потреба у комплексному, системному дослідженні зазначених питань.

Метою статті є з'ясування ролі та значення соціальних видатків місцевих бюджетів у реалізації завдань людського розвитку.

Проблеми людини є домінантою у дослідженнях науковців багатьох поколінь. Ще стародавні мислителі стверджували, що людина є не лише засобом збільшення виробництва, а й найважливішою метою розвитку [1, 381]. Майже до середини ХХ ст. вивчення

інтересів людини базувалося на множинності її потреб. Свого часу американський соціолог А. Маслоу зумів розташувати їх за принципом пріоритетності, створивши відому "піраміду потреб". Базовими, фундаментальними у ній визнано матеріальні (фізіологічні) потреби. Однак бажання людини не зводяться лише до задоволення фізіологічних потреб, тобто до потреб в їжі, воді, одязі, житлі, відтворенні свого роду. А тому, на вищих щаблях піраміди А. Маслоу розташували суто соціальні потреби. На вершині цієї структуризації знаходиться найвизначальніша потреба людини – потреба у самореалізації, тобто у розвитку своїх можливостей та здібностей, які спрямовуються на покращення свого життя та добробуту, на виробництво товарів та послуг [2, 10]. Все це свідчить про те, що саме соціальна компонента є визначальною у складній гаммі людських потреб.

Отже, численні потреби людини є рушійною силою виробництва та всього соціально-економічного прогресу. Виробництво й економіка одночасно підпорядковуються задоволенню людських потреб та самі їх формують.

Наприкінці минулого століття, на етапі формування постіндустріального суспільства, домінуючим стало розуміння важливості всебічного розвитку людини, оскільки саме вона спроможна забезпечити найвищі темпи економічного зростання. Це спричинило виникнення, на основі попередніх вагомих наукових здобутків, нової економічної течії – концепції людського розвитку, інтелектуальною основою якої є теорія людського капіталу. Вона стала поворотним пунктом у мотивації людського розвитку, в тенденціях ставлення до галузей соціальної сфери, що забезпечують цей розвиток, – освіти, охорони здоров'я, культури тощо, зокрема в аспекті їх ресурсного забезпечення.

У 80-х рр. XX ст. Програмою розвитку ООН були створені організаційні рамки для поширення ідей та практики концепції людського розвитку в усьому світі. Сьогодні досвід соціально-економічного зростання тих

країн, стратегія розвитку яких опиралася на людський чинник (Швеція, Данія, Фінляндія, Тайвань, Корея, Німеччина, Японія) є яскравим підтвердженням реалізації даної концепції, що забезпечило в цих країнах високу динаміку економічного розвитку та вражаючі соціальні результати. Так, підвищення частки бюджетних видатків на соціальне забезпечення, на розширення і модернізацію соціальної інфраструктури, на потреби освіти та охорони здоров'я в середньому від 10–12% у 1960 р. до 25–38% у 1990 р. сприяло суттєвому зростанню за цей період (за різними підрахунками від 1/5 до 1/3) ВВП у даних країнах [3, 22].

В основу концепції людського розвитку покладено принцип, згідно з яким економіка існує для розвитку людини, а не людина – заради розвитку економіки. Людський розвиток трактується як мета та критерій суспільного прогресу, як такий засіб збільшення доходу, що набуває цінності лише за умови реального впливу на добробут людей. Такий методологічний підхід суттєво вирізняє зазначену теорію з-поміж усіх інших, котрі базуються на зростанні ВВП і де людина розглядається опосередковано.

Особливостями концепції людського розвитку є наголошення на активності людей як суб'єктів процесу свого власного розвитку та акцентування уваги не лише на реальних або потенційних працівниках, а й на всіх індивідах загалом, у т. ч. непрацездатних та економічно неактивних. Також характерним принципом є підхід до освіти як до важливої складової загальної культури людства та надання пріоритетності тим секторам, які сприяють покращенню якості життя.

Інтегральним узагальненим показником, що відображає рівень людського розвитку, є індекс людського розвитку, методологія розрахунку якого базується на трьох основних критеріях, що найповніше відображають ключові можливості у забезпеченні всього процесу людського розвитку: стан здоров'я, рівень освіти і добробут населення. Цим напрямкам у структурі бюджету відповіда-

ють видатки на охорону здоров'я, освіту, соціальний захист і соціальне забезпечення населення. Для характеристики фінансової складової індексу регіонального людського розвитку в Україні сформовано перелік показників, що визначають обсяг соціальних витрат місцевих бюджетів (у грн. на 100 тис. осіб), основними серед яких є:

- видатки місцевих бюджетів на освіту;
- видатки місцевих бюджетів на охорону здоров'я;
- видатки місцевих бюджетів на соціальний захист;
- трансферти Державного бюджету [4, 78].

Отже, незаперечним є той факт, що місцевим бюджетам і, зокрема, соціальним видаткам із цих бюджетів надається важливе значення у реалізації концепції людського розвитку. І це не дивно, адже відповідно до основних положень Європейської хартії місцевого самоврядування, виконання соціальних зобов'язань держави повинно покладатися на ті органи влади, які безпосередньо наближені до громадян та найкраще знають їх потреби. Саме тому більшість видатків соціального спрямування (близько 70% у структурі зведеного бюджету України) здійснюються з місцевих бюджетів. Тобто, повноваження органів місцевого самоврядування – це децентралізоване виконання соціальних зобов'язань держави щодо своїх громадян. Діяльність інституту місцевого самоврядування є нормою демократичного розвитку, тому в умовах посилення в Україні євроінтеграційних процесів збільшується навантаження на органи місцевого самоврядування і, зокрема, на їхню фінансову основу – місцеві бюджети.

Однак, незважаючи на важливу роль місцевих бюджетів як в соціальному, так і в економічному розвитку держави, сьогодні вони не є самодостатніми, що в свою чергу впливає на обсяги їх видатків. Поряд з тим, що впродовж останніх років у структурі видатків місцевих бюджетів найбільшу частку становлять соціальні видатки (більше 70%), має місце ціла низка проблем у сфері забезпечення достатнього бюджетного фінансування галузей, що визначають людський розвиток.

Основною проблемою є те, що основна увага у наявному бюджетному механізмі зосереджується на обсягах фінансування, тоді як якісні показники, що характеризують економічну та соціальну ефективність бюджетних витрат, до уваги майже не беруться. Наслідком цього є низька ефективність бюджетних витратів щодо забезпечення розвитку людського потенціалу.

Аналіз структури видатків місцевих бюджетів на соціальні заходи дає змогу стверджувати, що серед досліджуваних показників найбільшу частку за 2005–2007 рр. становлять видатки на освіту – понад 40% від загального обсягу соціальних видатків (табл. 1). Однак в останні роки спостерігається поступове зменшення цього показника (рис. 1). Аналогічна тенденція характерна і для видатків на охорону здоров'я, частка яких у складі видатків місцевих бюджетів на соціальні заходи зменшилась у 2007 р., порівняно з 2005 р. на 3,6%.

Поряд з цим, відбувається збільшення частки видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення, яка у 2007 р. зростає

Таблиця 1

Динаміка видатків місцевих бюджетів України на соціальні цілі*

Роки	Видатки на соціальні цілі, всього (млн. грн., %)		у тому числі:		
			освіта	охорона здоров'я	соціальний захист і соціальне забезпечення
2005	35375,1	100	45,9	33,2	20,9
2006	48489,4	100	44,7	33,2	23,1
2007	68877,4	100	42,4	29,6	28,0

* Розраховано за даними Державного казначейства України

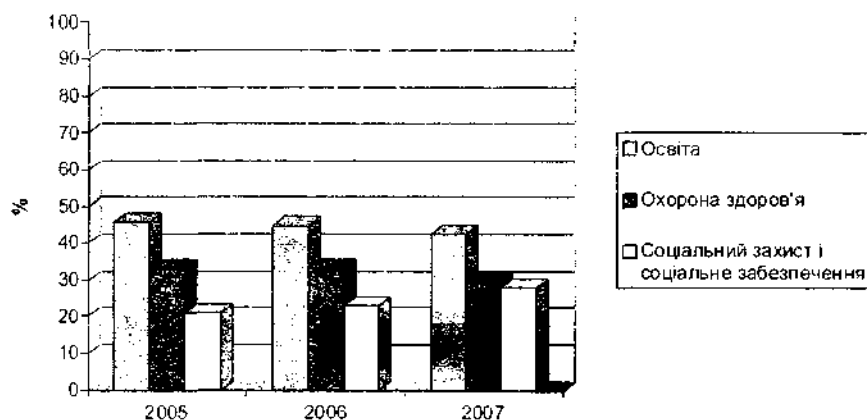

Рис.1. Структура видатків місцевих бюджетів України на соціальні цілі

порівняно із 2005 р. на 7,1% (з 20,9% до 28%). Однак це ще не є свідченням ефективності бюджетних видатків на дану сферу.

В умовах становлення інформаційного суспільства важливого значення набувають видатки на освіту, оскільки вона є визначальним чинником формування й розвитку людського капіталу. "Освіта – це інвестування в індивідів, яке породжує віддачу, як і будь-яке інше капіталовкладення" [5, 455]. Розробка і реалізація широкомасштабної довгострокової стратегії модернізації усієї системи освіти, наближення її до європейських стандартів, до потреб внутрішнього розвитку держави є базовою передумовою розвитку і примноження людського капіталу в Україні. В економічній літературі існує думка, що найвища віддача відбувається при вкладанні коштів у дошкільну, початкову та середню освіту. За різними оцінками, до 30% приросту ВВП країни отримують за рахунок витрат на початкову і середню освіту, а вища – дає відповідно до 8–15% приросту [6, 297].

Вищевикладені тенденції підтверджуються даними, наведеними у табл. 2, які характеризують склад, структуру і динаміку видатків на освіту. Розрахункові показники переконливо свідчать про те, що видатки місцевих бюджетів є важливим джерелом фінансування, в основному, дошкільної та загальної середньої освіти. Основна частина коштів бюджетів місцевого само-

врядування спрямовується на утримання шкіл-дитячих садків, загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, шкіл-інтернатів тощо. Так, у 2007 р. на потреби загальної середньої освіти було використано 18727,1 млн. грн., що на 11260,7 млн. грн. більше, ніж у 2004 р. Це свідчить про позитивну динаміку фінансування цієї сфери. Ще однією досить вагомою групою видатків у зазначеній сфері є видатки на дошкільну освіту. Їх розмір також значно зріс порівняно з 2004 р. Зокрема, у 2004 р. видатки на дошкільну освіту становили 2045 млн. грн. або 18,4% усіх видатків на освіту, а у 2007 р. – зросли до 5225,2 млн. грн. Хоча відносно загальної величини видатків на освіту їх частка зменшилась у 2007 р. до 17,9%. Однак, порівняння темпів зростання видатків місцевих бюджетів на дошкільну освіту з темпами зростання охоплення дітей дошкільними закладами за 2004–2006 рр. свідчить про те, що збільшення обсягу фінансування не має суттєвого впливу на рівень охоплення дітей дошкільними закладами. Охоплення дітей дошкільними закладами у відсотках до кількості дітей відповідного віку становить 54% [7, 2].

Бюджетне фінансування освіти має базуватися на укрупнених нормативах, орієнтованих не на вхідні параметри і початкові умови функціонування, а на вихідні показники, що характеризують кінцеві результати ді-

Таблиця 2

Видатки місцевих бюджетів України на освіту*

Групи видатків	2004 р.		2007 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Дошкільна освіта	2045,0	18,4	5 225,2	17,9
Загальна середня освіта	7466,4	67,1	18 727,1	64,2
Професійно-технічна освіта	47,8	0,4	529,1	1,8
Вища освіта	391,6	3,5	1 038,1	3,6
Післядипломна освіта	87,7	0,8	205,5	0,7
Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми	689,7	0,2	1 718,8	5,9
Програми матеріального забезпечення навчальних закладів	1,2	0,01	1,1	0,01
Інші заклади та заходи у сфері освіти	403,8	3,6	1 739	5,9
Освіта, усього	11133,2	100	29 183,9	100

*Складено за даними Державного казначейства України.

яльності освітніх закладів. Надання їм більшої самостійності у напрямках використання ресурсів, виокремлених за нормативами, дозволить ефективніше використовувати обмежені бюджетні ресурси. Адже підвищення ефективності використання фінансових та матеріально-технічних ресурсів, які залучаються для забезпечення розвитку освітньої галузі, є базовою передумовою виконання Концепції Державної програми розвитку освіти на 2006–2010 рр., спрямованої на розширення обсягів охоплення населення освітою та інтеграцію України в європейський освітній простір [8, 12].

Наступною важливою групою видатків місцевих бюджетів, що забезпечують людський розвиток, є видатки на охорону здоров'я. Турбота про здоров'я своїх громадян є однією із найважливіших соціальних функцій держави, оскільки становить фундамент людського розвитку та економічного зростання. Збереження й розвиток потенціалу здоров'я населення як складової людського розвитку є основним імперативом сучасного цивілізаційного прогресу.

Нині населення України становить трохи більше 46 мільйонів і невпинно скорочується. Тривалість життя в державі – найнижча в Європі. Загрозливими є масштаби смертності серед чоловіків працездатного віку. Се-

ред дітей, зокрема школярів, здорова лише кожна десята дитина. Україна лідирує в Європі за темпами поширення такої загрозливої хвороби, як СНІД; набуває епідемічного характеру захворювання на туберкульоз; щороку майже сто тисяч наших громадян вмирає від онкозахворювань [9, 13]. Все це свідчить про те, що дана галузь потребує значних коштів, насамперед бюджетних.

В Україні право на медичну допомогу закріплене в Конституції. Згідно з Основним законом, охорона здоров'я забезпечується державним фінансуванням відповідних соціально-економічних, медико-санітарних і оздоровчо-профілактичних програм. Кошти місцевих бюджетів, асигновані на охорону здоров'я, використовуються для забезпечення населення гарантованим рівнем медичних послуг, для проведення профілактичних заходів тощо.

Як свідчать дані табл. 3, на охорону здоров'я з місцевих бюджетів України у 2007 р. було спрямовано 20396,5 млн. грн. Це на 11684,9 млн. грн. більше, ніж у 2004 році. Близько 78% цих видатків становлять кошти, що спрямовувалися на утримання лікарень та санаторно-курортних закладів.

Також, майже незмінною (порівняно з 2004 р.) залишилася і частка коштів, які використовувалися на фінансування поліклінік

Таблиця 3

Видатки місцевих бюджетів України на охорону здоров'я*

Група видатків	2004 р.		2007 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога	1354,3	15,5	3139,8	15,4
Лікарні та санаторно-курортні заклади	6782,9	77,9	15791,9	77,4
Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади	9,0	0,1	16,8	0,1
Інша діяльність у сфері охорони здоров'я	565,4	6,5	1448,1	7,1
Охорона здоров'я, всього	8711,6	100	20396,5	100

*Складено за даними Державного казначейства України.

та амбулаторій, швидкої та невідкладної допомоги – в межах 15,5%. Поряд з цим, незначними залишаються видатки місцевих бюджетів на проведення санітарно-профілактичних та протиепідемічних заходів, на придбання медичного обладнання, інструментів, протезів та іншої продукції, що використовується в медичній практиці. У 2007 р. вони становили 0,1% від загальної суми видатків місцевих бюджетів на охорону здоров'я.

Незважаючи на збереження загальних позитивних тенденцій у фінансуванні охорони здоров'я, той рівень бюджетного фінансування, який існує нині, є недостатнім і забезпечує лише близько половини потреби галузі. А тому, розвиток цієї сфери супроводжується загостренням цілої низки проблем. Зокрема, система управління медичною галуззю в Україні значною мірою успадкована від командно-адміністративної економіки. В ній існує чітка ієрархія, тому органи місцевого самоврядування мають обмежені повноваження щодо розробки та реалізації регіональної політики охорони здоров'я. Ще донедавна у сфері охорони здоров'я не було й мови про конкуренцію між закладами або боротьбу за пацієнта шляхом підвищення якості надання медичної допомоги чи шляхом зниження її вартості.

Проблемою функціонування галузі є також недостатній рівень забезпечення населення гарантованим безоплатним рівнем медичної допомоги, який передбачено Кон-

ституцією України. За рахунок коштів бюджетів фінансуються не медичні послуги (їх якість, своєчасність та ефективність), а поточне утримання закладів охорони здоров'я. Тобто фінансується не споживач, а виробник медичних послуг, який зацікавлений не в їх якості, а в їх кількості. Тому спостерігається зростання кількісних показників – використання "ліжко-днів", кількості посад лікарів, кількості відвідувань тощо, а не якісних – збільшення тривалості життя, зменшення кількості хронічних хворих, отримання своєчасної і в повному обсязі медичної допомоги [10, 181]. Отож, принципи фінансування медичної галузі не відповідають вимогам ринкової економіки.

Ще однією проблемою системи охорони здоров'я є неефективне використання наявних фінансових ресурсів. Широка мережа медичних закладів, яка залишилася ще від радянських часів, потребує оптимізації відповідно до чисельності населення та попиту на медичні послуги.

Важливими видатками місцевих бюджетів України, що мають соціальну спрямованість, є також видатки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Як наголошують західні вчені, зокрема Ш. Бланкарт, "...в умовах демократії соціальне забезпечення є найпріоритетнішою функцією держави, оскільки громадяни мають високий рівень потреби в соціальному захисті. Тому й існує попит на даний вид суспільних благ. Саме держава в умовах ринку покликана здійсню-

вати соціальне забезпечення окремих індивідів з метою захисту їх від можливих фінансових ускладнень. До незаперечної функції держави належить також соціальний захист найбідніших громадян, яким поодиноці дуже важко знайти своє місце в суспільстві" [11, 269]. Однак державна соціальна допомога, яка є одним із базових і вихідних положень соціальної ринкової економіки, повинна надаватися тільки тим, хто її потребує, адже чим більш масштабна система державної соціальної "благодійності", тим нижча її ефективність. Отже, соціальні проблеми повинні вирішуватись не лише за рахунок держави (бюджетних коштів), а насамперед через підвищення ефективності економіки на основі конкурентного ринку. Завдання держави – створити для цього належні організаційно-правові та економічні умови, спрямовані на забезпечення добробуту кожного члена суспільства за конкретних економічних умов, що мають на меті соціальний захист переважно непрацездатного населення. До них належать різноманітні виплати незахищеним верствам населення, малозабезпеченим громадянам, сім'ям з дітьми, інвалідам, реабілітованим тощо.

З табл. 4 видно, що видатки місцевих бюджетів України на потреби соціального захисту та соціального забезпечення мають тенденцію до зростання, що свідчить про

позитивну динаміку збереження соціального спрямування бюджету. Зокрема, у 2007 р. на соціальний захист та соціальне забезпечення населення з місцевих бюджетів України було спрямовано 19297 млн. грн., що на 12159,8 млн. грн. більше, ніж у 2004 р.

Одним із пріоритетних напрямків державної соціальної політики є соціальний захист сім'ї, дітей та молоді. Свідченням цього є найбільша частка видатків на зазначені цілі у структурі видатків місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення у 2007 р. – 45,3%, що на 18,8% більше, ніж у 2004 р.

За результатами здійсненого аналізу даних, наведених у табл. 4, бачимо, що видатки місцевих бюджетів на соціальний захист на випадок непрацездатності також зросли у 2007 р., порівняно з 2004 р. на 5,6% і становили 1511,1 млн. грн., що на 1354,1 млн. грн. більше, ніж у 2004 р. За всіма іншими напрямками частка видатків у загальній структурі видатків на соціальний захист та соціальне забезпечення дещо скоротилася, порівняно з 2004 р., хоча спостерігається зростання їх абсолютних показників.

Незважаючи на загальну позитивну динаміку показників видатків, що спрямовуються з місцевих бюджетів на соціальний захист та соціальне забезпечення, діюча в Україні система соціальної допомоги населенню не

Таблиця 4

Видатки місцевих бюджетів України на соціальний захист і соціальне забезпечення*

Група видатків	2004 р.		2007 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Соціальний захист на випадок непрацездатності	157,0	2,2	1511,1	7,8
Соціальний захист пенсіонерів	740,5	10,4	1767,5	9,2
Соціальний захист ветеранів війни та праці	1655,1	23,2	3524,4	18,3
Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді	1894,6	26,5	8743,6	45,3
Допомога у вирішенні житлового питання	1467,5	20,6	1483,1	7,7
Соціальний захист інших категорій населення	914,8	12,8	1726,2	8,9
Інша діяльність у сфері соціального захисту	307,7	4,3	541,1	2,8
Соціальний захист та соціальне забезпечення, усього	7137,2	100	19297,0	100

*Складено за даними Державного казначейства України.

відповідає вимогам сьогодення як з точки зору дієвої підтримки соціально вразливих верств, так і щодо адресної соціальної допомоги найбільш нужденному населенню. Недостатня підтримка з боку держави тих категорій громадян, які справді її потребують та розпорощення коштів на виплату допомоги окремим групам населення, без урахування їх реальних доходів, призводить до неефективного витрачання бюджетних ресурсів.

Підсумовуючи вищезазначене, доходимо висновку, що протягом останніх років в Україні спостерігається помітне зростання так званих соціальних витрат (на соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, науку, охорону здоров'я тощо), тобто видатків бюджетів на людський розвиток (рис.2). При цьому значну роль у фінансуванні людського розвитку відіграють соціальні видатки місцевих бюджетів. Однак, недостатньо вивченим залишається питання, наскільки і як "соціалізація" бюджету впливає на економічне зростання та інфляцію, а саме – якою має бути допустима частка соціальних видатків, котра б не здійснювала дестабілізуючого впливу на макроекономічні параметри. А тому, багатьма науковцями зазначені позитивні зрушення у сфері соціального захисту та забезпечення оцінюються з урахуванням цілої низки негативних наслідків так званої соціальної орієнтації бюджету. По-перше,

негативно сприймається той факт, що упродовж тривалого часу головний акцент робиться на підвищенні соціальних трансфертів (у деяких випадках вони навіть перевищують доходи від зайнятості), що неминуче руйнує мотивацію активної поведінки на ринку праці. Через це соціальні трансферти називають непродуктивними видатками.

По-друге, невиконання державою в повній мірі своїх соціальних зобов'язань (через дефіцит бюджетних коштів) також є підставою для критики. Окрім цього, до негативних наслідків "соціалізації" бюджету відносять і певне зниження інвестиційної активності, хоча воно зумовлене як політичними чинниками, так і зміною власне ідеології розвитку.

На наше переконання, соціальне спрямування бюджету жодним чином не суперечить загальній стратегії розвитку країни, а, навпаки, має за мету сприяти розширенню меж економічної активності та створювати можливості більшій частині населення брати участь в економічній діяльності, забезпечувати гідний рівень життя непрацездатним верствам населення, а також сприяти набуттю високого рівня освіти та здійснювати підтримку здоров'я нації.

Однак, в сучасних умовах запорукою забезпечення соціальної спрямованості бюджетної політики повинен стати диференційований підхід: з одного боку, підтримка

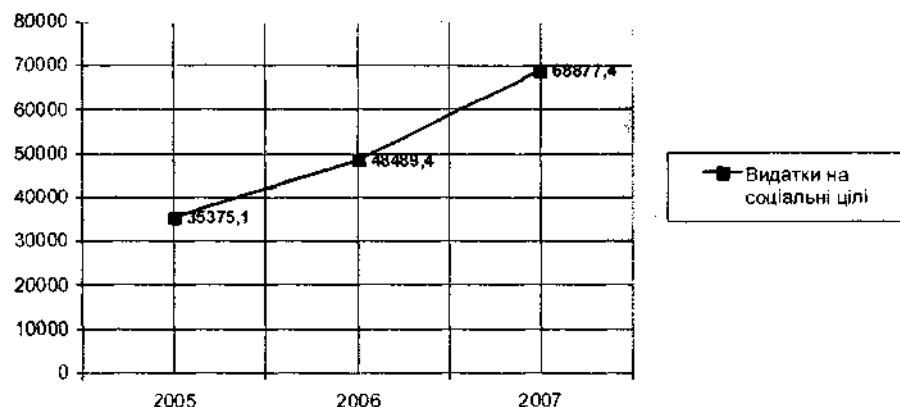

Рис.2. Динаміка витратків місцевих бюджетів України на соціальні цілі

тих громадян, які з певних об'єктивних причин не в змозі забезпечувати свій добробут власними зусиллями, а з іншого – стимулювання ефективної економічної діяльності працездатного населення. І основні акценти необхідно робити саме на другий напрямок соціальної політики. Адже загальновідомо, що інвестиції в людський капітал є надзвичайно важливою рушійною силою економічного розвитку.

На нашу думку, така спрямованість бюджетної політики матиме подвійний ефект: сприятиме вирішенню соціальних проблем, зменшенню соціального тиску на бюджет та забезпечуватиме посилення тенденцій економічного зростання.

З метою формування моделі ефективного використання обмежених бюджетних ресурсів та максимального їх спрямування на фінансування соціальної сфери відповідно до потреб забезпечення належного рівня людського розвитку пропонуємо здійснити наступні заходи:

- вдосконалити систему розподілу видаткових зобов'язань з фінансування соціальної сфери між державним та місцевими бюджетами. Для цього необхідно виробити чіткі критерії надання державної підтримки розвитку регіонів з метою децентралізації виконання соціальних зобов'язань держави;
- розробити методику оцінки ефективності здійснених бюджетних видатків на основі використання індикаторів досягнення цілей людського розвитку;
- оптимізувати мережу установ, організацій та закладів соціальної сфери, що знаходяться на бюджетному фінансуванні;
- змістити акценти у фінансуванні соціальної сфери з кількісних показників на якісні, з виробника соціальних послуг – на їх споживача;
- визначити допустиму частку видатків на соціальний захист та соціальне

забезпечення, яка не впливала б на інвестиційну активність та не підірвала мотиви високопродуктивної праці.

Практична реалізація вищезазначених заходів, за умови послідовних та системних дій всіх владних структур, сприятиме підвищенню життєвого рівня населення України, дасть змогу побудувати в країні ефективну соціальну систему і забезпечити належний людський розвиток.

Література

1. Аристотель. *Політика: Сочинення в 4 т.* – М., 1984. – Т. 4.
2. Єременко В.Г. *Основи соціальної економіки: Популярний курс.* – К.: МАУП, 1997.
3. Фридман Л., Видясов М., Мельянцева В. *Государственные расходы и экономический рост // Мировая экономика и международные отношения.* – 1999. – № 10.
4. Грішнова О. А. *Людський розвиток: Навч. посіб.* К.: КНЕУ, 2006.
5. Стігліц Дж. Е. *Економіка державного сектора: Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський.* – К.: Основи, 1998.
6. Павлюк К. В. *Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України: Монографія.* – К.: НДФІ, 2006.
7. *Статистичний бюлетень "Дошкільні заклади України у 2006 році".* – К., 2007.
8. *Концепція Державної програми розвитку освіти на 2006-2010 роки. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 липня 2006 р. № 296-р. // Урядовий кур'єр.* – 2006. – 2 серпня.
9. Колодійчук Є. *Україні потрібен медичний комплекс європейського рівня // Урядовий кур'єр.* – 2007. – № 31.
10. *Людський розвиток в Україні: можливості та напрямки соціальних інвестицій (колективна науково-аналітична монографія) / За ред. Е. М. Лібанової.* – К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, Держкомстат України, 2006.
11. Бланкарт Ш. *Державні фінанси в умовах демократії: Вступ до фінансової науки: Пер. з нім., ред. В. М. Федосова.* – К.: Либідь, 2000.